

AZ ÁGASVÁRI ÉSZLELŐRÉT A MAGYAR AMATŐR ASZTROFOTOGRÁFIA BÖLCSŐJE

A Mátrában túrázók talán ismerik a Mátraszentistvánról Ágasvár felé tartó ösvényen – ami nem mellesleg az Országos Kéktúra egy szakasza is egyben – azt a sziklaormot, amire a következő feliratot vésték: „*Newton hitétől mentsen meg az Isten!*”. A tömör fohászt sokan sokféleképpen értelmezhetik, mindenesetre a köznyelv az egyszeri sziklára ráakasztotta a Newton nevet. De nem ez az egyetlen csillagászati vonatkozású elnevezés a környéken. Az észak felé eső Nagybátonyra vezető gyalogút melletti irtás az amatőr csillagászok körében a jól ismert Foton-rét, de a túrázók népszerű állomása, az Ágasvári Turistaház tisztásának is van csillagászati kapcsolata: ez az úgynevezett Észlelőré

Az Észlelőrért nem csupán egy közönséges placc. Olyan ez a hazai amatőr csillagászoknak, mint a hawaii-i polinéz őslakosok számára a heiau, ami egyszerű fordításban szent helyet jelent, de a valóságban a polinéz közösségek számára a társadalmi középontba helyezett, kitüntetett események színhelyei, melyeket sokszor – okkal – igen látványos természeti környezetben jelöltek ki az ott élők, hogy rituálék során minél mélyebb kapcsolatot ápolhassanak égi világukkal.

Az Észlelőrért is valahogy így működik. Bár az amatőr csillagászok nem évezredek kultikus mozzanatokat játszanak el, hanem pontos műszaki feladatsort hajtanak végre (a felszerelés összeállítása, pólusra állás, fókuszálás és égitest-megirányozás), mégis az éggel való kapcsolat – főként csillagászati szempontok szerint – alapvető. És mint sejteni lehet, észlelőrértből sem csak egy van, hanem annyi, amennyit az amatőr csillagász-közösségek kijelölnek. De számunkra – vagyis hazai amatőr asztrofotósoknak – mind közül az ágasvári az etalon.

FOTÓ: KISS PÉTER

KISS PÉTER hosszú záridős éjszakai felvétele egy ágasvári távcsöves észlelésről. Az előtérben a távcsöveikkel ügyködő amatőr csillagászok halvány lámpáinak fénye, fent a Föld forgása miatt elmozdulni látszó csillagok rajzolnak fénylő csíkokat a képre (előző oldalpár)

FOTÓ: KISS PÉTER

KÉT EXPOZÍCIÓ KÖZÖTT
Éder Iván állítja be
20 cm-es asztrográfját
az ágasvári réten

A TELJES ÉLMÉNYHEZ
sokak számára
– az elejétől a végéig
áttávcsövezett éjszaka
után – hozzátartozik
a sátorban, vagy
a szabad ég alatt
való alvás is (jobbra)

FOTÓ: KISS PÉTER

**A MAGYAR CSILLAGÁSZATI
EGYESÜLET 40 CM-ES
TÁVCSÖVE
AZ ÁGASVÁRI RÉTEN**
A távcső vizuális
észlelésre, nem pedig
fotózásra szolgál, azonban
sokszor nézelődnek vele
a hosszú záridős felvételek
elkészülte közben
várakozó asztrofotósok is

Az ideális rét

A Mátra északnyugati peremén emelkedő trachit-hegynek, melynek kettős a csúcsa és a középkorban vár állott rajta, hosszú története van a hazai amatőr csillagászatban. 1993-ban a bakonyi Ráktanya már nem volt alkalmas helyszín a nagy nyári távcsöves-találkozó megrendezésére. A jelentős tengerszint feletti magasság, sötét ég, fáktól mentes kilátás az égboltra, a táborhely és szállás összetett követelményrendszerének viszont igen jól megfelelt a vulkánroncon álló turistaház és környezete. Sőt a hely alkalmasságát tetézte, hogy a közelben található Pizskéstetői Csillagászati Kutatóállomás szakemberei előszeretettel „ugrottak le” előadást tartani az érdeklődőknek.

Ágasvár nemcsak a megszokásnak, hanem a hazánkban kiemelkedően jónak számító asztroklímájának köszönhetően is az egyik legkedveltebb hazai bázissá válhatott. A Mátra hegyvonulataiból északnyugatra kiálló orom, és az alatta 640 méteren fekvő Észlelőrért tájolója ideális. Az uralkodó északnyugati szélirány itt éri el először a közép-hegység vonulatait, ezért a légáramlatok mentesek a helyi turbulenciáktól, így a légkör távcsövek képalkotását romboló hatása gyenge, vagyis csillagászati szaknyelven szólva jó a nyugodtság. Távol esnek a fényszennyező települések, a téli időjárás ködös-párás légtömege is sokszor szorul a rét alá. Nem csoda hát, hogy innen észlelték 2009-ben hazánk bizonyítottan legtisztább éjszakai égboltját, amikor egy hidegfront átvonulása után a sarkcsillag közelében rendkívül halvány, 7,6-7,7 magnitúdós csillagokat, azaz egy átlagos falusi égboltról csak kisebb távcsövel megpillantható égitesteket láttak meg szabad szemmel. A hasonló tényezőknek köszönhetően a közeli Pizskéstetői Observatóriumból a mai napig sikerrel tesznek csillagászati felfedezéseket.

Elzártan, elhivatottan

A létfeltételek nyugodtak és hegyiek. Áram csak eszténként van, néhány órára, meleg víz is akad – ha valaki befűti a fatüzelésű vízmelegítőt. De téreőr, aszfaltozott út nincs, az odajutás külön kaland. Így hát a kényelmi vívmányoktól elzárt ottlétnek különös, meghitt a hangulata, főleg, hogy az asztrofotózás rendkívüli időigénye miatt nem is éri meg csak egyetlen éjszakát itt tölteni. A világ nagy csillagvizsgálóival rokon ez a jelenség, csak épp itthoni méretekben. Például a Föld egyik legismertebb és legjobban felszerelt hawaii-szigeteki csillagvizsgáló komplexuma – hogy az észlelések meteorológiai és légköri követelményeinek legjobban eleget tegyen – távol a településektől, a Mauna Kea mára már kialudt vulkáni tömbjének 4300 méter magas tetején, éppen egy heiaun működik. Mivel éjszaka idegenek nem tartózkodhatnak a tetőszinten, a hegy oldalában alakították ki az amatőr csillagászok észlelőhelyét. Igaz, még ott is 2800 méter magasan vannak, ám stabil 100 km/h-s szél rázza őket. Ágasvár tövében viszont gyakori a szélcsend, ami precízebb észlelést tesz lehetővé.

22 év alatt a megközelítően 5000 órányi, Ágasváron készült expozícióból rengeteg nagyszerű felvétel született, köztük olyanok, melyek nemzetközi elismerésben is részesültek, és ma is mérföldkőnek számítanak a hazai asztrofotózás kialakulásában, így járulva hozzá annak máig tartó, töretlen fejlődéséhez. Bár a Foton-rétet lassan visszafoglalja az erdő, és az azóta épült közeli kúthegyi sípálya kivilágítása téli napokon ronthatja az ég minőségét, az „ágasvárazó” amatőr csillagászok száma nem csökken. A rét népéhez a legutóbbi években is újabb asztrofotósok csatlakoztak, akik épp az odajutás és a főtartózkodás nehézségein nevelkedve ugyanolyan elhivatottak, mint elődeik.

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ